

Katarzyna Luksa

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Gabriela Balicka (1867—1962), naukowiec, posłanka Narodowej Demokracji

Gabriela Balicka z Iwanowskich urodziła się 16 maja 1867 roku¹ w Warszawie jako trzecia córka Antoniego i Sybilli z domu Rosenwerth. Jej starszymi siostrami były: Józefa, urodzona w 1864² i Albina urodzona w 1866 roku³. Gabriela została wychowana w rodzinie lojalistów. Antoni Iwanowski był wysokim urzędnikiem Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych Królestwa Polskiego (w trakcie powstania styczniowego awansował z naczelnika sekcji w Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych na naczelnego kontrolera Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych). Sybilla Rosenwerth pochodziła z rodziny ziemiańskiej i była właścicielką dóbr Wólka-Okrąglik na Podlasiu. Gabriela matkę straciła wcześniej, Sybilla zmarła w 1874 roku⁴ i to zapewne ojciec miał decydujący wpływ na kształtowanie osobowości córki. Antoni Iwanowski zmarł w 1884 roku po ciężkiej chorobie⁵. Gabriela, mimo że osierocona, nadal obracała się w elicie towarzyskiej Warszawy. Świadectwem tego może być choćby jej udział w kwestach dobroczynnych prowadzonych w trakcie Wielkiego Tygodnia w kościołach rzymskokatolickich⁶. W 1889 roku ukończyła szkołę średnią w Warszawie (pensja żeńska Emilii i Józefy Krajewskich). Pobierała nauki w okresie rusyfikacji, której filarem była polityka prowadzona przez

¹ Archiwum Państwowe m.st. Warszawy (dalej: APW), Akt nr 209 z 1867 ASC parafii rzymsko-katolickiej św. Andrzeja w Warszawie. Gabriela Balicka jako rok swego urodzenia podawała 1871.

² APW, Akt nr 676 z 1864 ASC parafii rzymsko-katolickiej św. Andrzeja w Warszawie.

³ APW, Akt nr 430 z 1866 ASC parafii rzymsko-katolickiej św. Andrzeja w Warszawie.

⁴ APW, Akt nr 71 z 1874 ASC parafii rzymsko-katolickiej św. Andrzeja w Warszawie. Małżeństwo Sybilli Rosenwerth z Antonim Iwanowskim trwało 11 lat.

⁵ APW, Akt nr 365 z 1884 ASC parafii rzymsko-katolickiej św. Aleksandra w Warszawie; „Kurier Warszawski” 1884, nr 162 (z 13 czerwca), s. 5.

⁶ „Gazeta Warszawska” 1885, nr 72 (z 2 kwietnia), s. 2; „Gazeta Warszawska” 1886, nr 90 (z 22 kwietnia), s. 2.

kuratora warszawskiego okręgu szkolnego Aleksandra Apuchtina oraz generał-gubernatora warszawskiego Josifa Hurko. Następnie Iwanowska rozpoczęła studia na Wydziale Przyrodniczym Uniwersytetu w Genewie. Zaprzyjaźniła się z Antoniną Morżkowską⁷, która w Genewie przebywała już od paru miesięcy. Morżkowska w swojej relacji zaakcentowała, że w Warszawie jej wyjazd na studia spotkał się głównie z krytyką, podkreślano szkodliwość wpływu wyższego wykształcenia kobiet na życie rodzinne. Zapewne z podobnymi komentarzami zetknęła się Gabriela. Poziom naukowy Uniwersytetu w Genewie nie był imponujący, chociaż na Wydziale Przyrodniczym wybitnymi wykładowcami byli: Karol Vogt oraz profesor Carl Gräbe⁸. Studenci polscy tworzyli dwa osobne koła: narodowe (noszące nazwę „Polonia”) i socjalistyczne. Podsumowując swój pobyt w Szwajcarii, Morżkowska napisała: „Z Genewy przywiozłam nie tylko dyplom, ale i przyjaźń tak serdeczną, ufną przyjaźń dla mojej koleżanki Iwanowskiej. Byłam wtedy przekonana, że tylko śmierć ją przerwać może, ale przerwało ją życie i spoczywa ta przyjaźń jako rzecz drogocenna w muzeum wspomnień. Rozeszły się drogi nasze, spotykamy się tylko przypadkowo i tylko pamięć czegoś pięknego pozostała”⁹. Antonina Morżkowska nie podała przyczyny końca przyjaźni.

W 1890 roku Gabriela Iwanowska uzyskała stopień bakałarza nauk przyrodniczych¹⁰. W trakcie studiów została członkiem Związku Młodzieży Polskiej („siostrą zetową”). Być może do organizacji wstąpiła pod wpływem swej przyjaciółki Morżkowskiej, która była pierwszą siostrą zetową (ps. „Morfina”)¹¹. Iwanowska poznała także założyciela Zet-u — Zygmunta Balickiego, którego poślubiła w 1891 roku¹². O narzeczeństwie pary wiadomo niewiele, poza tym, że Gabriela nauczyła Zygmunta pisać listy, odrzucał on bowiem w stosunkach przyjacielskich wszelką korespondencję jako zbyteczną. „Nauka była niekompletna”¹³, bo w latach późniejszych Zygmunt znowu zaniechał prowadzenia regularnej, przyjacielskiej korespondencji. Zdaniem Władysława Jabłonowskiego¹⁴, Zygmunt Balicki zdecydował się

⁷ Antonina Morżkowska, córka pozytywistycznej pisarki Waleri Marrené i Michała Morżkowskiego.

⁸ Carl Gräbe (1841—1927), niemiecki profesor chemii. Karol Vogt (1817—1895), Szwajcar pochodzenia niemieckiego, profesor anatomii porównawczej, zoologii, geologii i paleontologii.

⁹ A. MORŻKOWSKA: *Tak było*. W: „Niepodległość. Czasopismo poświęcone dziejom polskich walk wyzwoleniczych w dobie popowstaniowej” 1934, t. 9, z. 2 (22) [Red. L. WASILEWSKI], s. 218.

¹⁰ „Dziennik Łódzki” 1890 nr 188 (z 22 sierpnia), s. 3.

¹¹ Antonina Morżkowska uczestniczyła w pierwszym organizacyjnym zebraniu Zet-u w Warszawie, które odbyło się 28 listopada 1886 roku. Zob. *Zet w walce o niepodległość i budowę państwa. Szkice i wspomnienia*. Red. T.W. NOWACKI. Warszawa 1996, s. 40—42.

¹² *Teki Józefa Zielińskiego*. Biblioteka PAU i PAN, Kraków, s. 7785, t. 1, k. 178; Z. WOJCIECHOWSKI: *Zygmunt Balicki*. W: *Polski słownik biograficzny*. T. 1. Kraków 1935, s. 233.

¹³ AN PAN i PAU w Krakowie, sygn. KIII-155 j.a.160, List Zygmunta Balickiego do Wincentego Lutosławskiego, 19 sierpnia 1899.

¹⁴ Władysław Jabłonowski (1865—1956), krytyk literacki, polityk Narodowej Demokracji.

na małżeństwo ze względu na przymus zewnętrzny — ślub z Gabriellą zapewniał mu stabilność finansową, której tak bardzo potrzebował. Ze strony Zygmunta nie było mowy o uczuciu, w przeciwieństwie do Gabrieli, która „dla niego [Balickiego — K.L.] zerwała z narzeczonym swoim, objawił się jej bowiem jako wymarzony ideał”¹⁵. Również Zofia Kirkor Kiedroniowa w swych pamiętnikach napisała, że Gabriela była „rozkochana w mężu”, dodając, że „w czasie małżeńskiego pożycia jej osobisty majątek stopniał”¹⁶. Dzięki swemu małżonkowi Balicka nawiązała znajomości z działaczami politycznymi opcji narodowej, m.in. z Romanem Dmowskim, który w Genewie odbywał narady z Zygmuntem Balickim¹⁷. Zdaniem Stanisława Grabskiego, Gabriela, za przykładem męża, w latach 1892—1895 należała prawdopodobnie do Związku Zagranicznego Socjalistów Polskich¹⁸. Przynależność jednocześnie do Związku Młodzieży Polskiej i PPS nie powinna zdumiewać, ponieważ początkowo różnice ideologiczne między tymi ugrupowaniami były słabo widoczne. Wspólne było natomiast dla nich dążenie do odzyskania przez Polskę niepodległości i do sprawiedliwości społecznej¹⁹.

W 1893 roku Gabriela Balicka ukończyła studia w zakresie botaniki, uzyskując tytuł doktora nauk przyrodniczych na podstawie pracy *Contribution a l'étude anatomique et systématique du genre Iris et des genres voisins*, napisanej pod kierunkiem botanika Roberta Chodata²⁰. Balicka była jedną z pierwszych Polek z wykształceniem uniwersyteckim, z tytułem doktora, i pierwszą, która ukończyła studia z zakresu botaniki. W tym samym roku jeden z egzemplarzy swojej pracy doktorskiej przekazała do Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu²¹. Wybór nie był przypadkowy, kustoszem muzeum od 1891 roku był bowiem Włodzimierz Różycka de Rosenwerth²², stryjeczny brat matki Gabrieli, a Zygmunt Balicki współpracował z instytucją.

Po ukończeniu studiów Balicka pozostała w Genewie, gdzie zaangażowała się zarówno w działalność naukową (pracowała w laboratorium fizjologii roślin), jak i w pracę w Związku Młodzieży Polskiej (zdaniem Stanisława Grabskiego, wraz z mężem wywierała największy wpływ na akademicką młodzież genew-

¹⁵ Teki Józefa Zielińskiego..., s. 7785, t. 1, k. 190.

¹⁶ Z. KIRKOR-KIEDRONIOWA: *Wspomnienia. Dzieciństwo i młode lata*. Cz. 1. Kraków 1986, s. 373.

¹⁷ I. CHRZANOWSKI, W. KONOPCZYŃSKI: *Roman Dmowski*. W: *Polski słownik biograficzny*. T. 5. Kraków 1939—1946, s. 214.

¹⁸ S. GRABSKI: *Pamiętniki*. T. 1. Warszawa 1989, s. 96, 110.

¹⁹ *Zet w walce o...*, s. 52.

²⁰ Teki Józefa Zielińskiego..., s. 7785, t. 1, k. 179. Tytuł pracy Gabrieli Balickiej w tłumaczeniu na język polski brzmiał: *Przyczynek do badań anatomicznych i systemowych kosaćca i pokrewnych do niego gatunków*.

²¹ *Sprawozdanie z zarządu Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu za rok 1893*. Paryż 1894, s. 7—8.

²² Włodzimierz Różycki de Rosenwerth (1838—1914), kustosz Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu.

ską)²³. W 1895 roku towarzyszyła mężowi w podróży do Ameryki na XI Sejm Związku Narodowego Polskiego. W 1896 roku małżonkowie osiedlili się w Monachium, gdzie Gabriela kontynuowała działalność naukową pod kierunkiem znanego niemieckiego botanika — profesora Karla von Goebela²⁴. W 1899 roku we Florze ukazała się jej publikacja pod tytułem: *Contribution a l'étude du sac embryonnaire chez certain Gamopetales*²⁵.

W 1898 roku Baliccy zamieszkali w Dębnikach pod Krakowem. Prawdopodobnie przeprowadzka była podyktowana koniecznością zaopiekowania się siostrzenicą Balickiej — Janiną Kossobudzką. Siostra Balickiej Józefa i jej mąż Józef Kossobudzcy zmarli w 1898 roku, a przyczyną tego nagłego zgonu była choroba zakaźna, najprawdopodobniej dżuma lub cholera. Kossobudzcy osierocili czworo dzieci: córkę Janinę i trzech synów: Konstantego, Tadeusza i Zbigniewa²⁶. Janinę wychowali Baliccy, choć formalnej adopcji nigdy nie przeprowadzono.

Baliccy utrzymywali się zapewne z funduszy, jakimi dysponowała Gabriela, Zygmunt żyjący z honorariów za publikacje uzależniony był od wydawcy. W jednym z listów zachowanych w Bibliotece Polskiej Akademii Umiejętności i Nauk w Krakowie Balicki prosił Jana Gwalberta Pawlikowskiego²⁷ o wstawiennictwo w kwestii zaległego honorarium, podkreślił, że „literat żyjący z pióra tylko wtedy istnieć może, gdy realizuje honoraria natychmiast po złożeniu pracy”²⁸.

W latach 1898—1906 Gabriela współpracowała z botanikiem profesorem Emilem Godlewskim seniorem²⁹. Efektem tego była publikacja dwóch prac nakładem Akademii Umiejętności w Krakowie. W rozprawach Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego w 1903 roku ukazała się książka *O rozkładzie i odtwarzaniu materii białkowych u roślin*³⁰, a trzy lata później kolejna publikacja: *Przyczynek do poznania fizyologicznej roli kwasu fosforowego w żywieniu się roślin*³¹. Prace te zostały również opublikowane w języku francuskim.

Gabriela Balicka brała też czynny udział w życiu społeczno-politycznym. Mieszkanie Balickich na Dębnikach stanowiło centrum życia towarzyskiego opcji naro-

²³ S. GRABSKI: *Pamiętniki...*, s. 109.

²⁴ *Teki Józefa Zielińskiego...*, s. 7785, t. 1, k. 178.

²⁵ Polski tytuł: *Rozprawa o rozwoju woreczka zalążkowego u zrostopłatkowych*.

²⁶ J. BĄKOWSKA: *Wspomnienia*. Przekazane autorce drogą mailową 15 i 26 października 2012 roku. Julita Bąkowska jest wnuczką Janiny Buszczyńskiej z domu Kossobudzkiej.

²⁷ Jan Gwalbert Pawlikowski (1860—1939), ekonomista, polityk, publicysta.

²⁸ *Teki Józefa Zielińskiego...*, s. 7785, t. 1, k. 201.

²⁹ Emil Godlewski senior (1847—1930), botanik, w latach 1891—1919 kierował katedrą Chemii Rolniczej i Fizjologii Roślin na Uniwersytecie Jagiellońskim.

³⁰ G. BALICKA-IWANOWSKA: *O rozkładzie i odtwarzaniu materii białkowych u roślin*. W: *Rozprawy Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego*. Seria 3. T. 3, dz. B. Kraków 1903, s. 1—23.

³¹ G. BALICKA-IWANOWSKA: *Przyczynek do poznania fizyologicznej roli kwasu fosforowego w żywieniu się roślin*. W: *Rozprawy Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego*. Seria 3. T. 6, dz. B. Kraków 1906, s. 549—574.

dowej³². W Krakowie rozpoczęła się przyjaźń Balickich z rodziną Lutosławskich. Wincenty Lutosławski przeprowadził się do Krakowa w związku z rozpoczęciem wykładów z filozofii na Uniwersytecie Jagiellońskim. W przeprowadzce towarzyszyła mu żona, poetka hiszpańska — Sofia Casanova — oraz trzy córki: Maria, Izabela i Halina.

Roman Dmowski, który po powrocie z Brazylii także zamieszkał w Krakowie, właśnie u Balickich poznał rodzinę Lutosławskich. W okresie krakowskim Dmowski „z Elą [tak najbliżsi nazywali Gabrielę] Balicką wiódł długie dyskusje na temat tak zwanej emancypacji kobiet, roli kobiety w małżeństwie itd. Różnili się nieraz w poglądach na te sprawy, a czasem nawet na dobre sprzeczali, mimo przyjaźni, jaka ich łączyła”³³. Dmowski był zwolennikiem tradycyjnej roli kobiety, a na poparcie swojej tezy opowiadał anegdotę: „Pewnego razu był zaproszony na obiad do przyjaciela, którego żona zajmowała się pracą społeczną. Przyszedł o oznaczonej godzinie — pani domu nie ma. Spóźniła się, na skutek czego obiad był również spóźniony. Na pytanie męża, co poda na obiad, odpowiedziała: Zapytaj kucharki, ona się tym zajmuje. Naturalnie — twierdził pan Roman — obiad był podły, befsztyki jak podeszwy; oto rezultat tego, gdy kobiecie sprzykrzy się być kobietą”³⁴. Ta złośliwa obserwacja Dmowskiego mogła odnosić się do domu Balickich, przy zaangażowaniu Gabrieli w działalność naukową realia były bowiem u nich właśnie takie.

Wobec nowej sytuacji politycznej, jaka zaistniała w Królestwie Polskim po 1905 roku (pod wpływem przegranej Rosji w wojnie z Japonią i rewolucji w Cesarstwie Rosyjskim), przywódcy endecji przenieśli się do Warszawy. Najpewniej Zygmunt Balicki przeprowadził się niemal równocześnie z Romanem Dmowskim w 1905 roku, a Gabriela dołączyła do męża w 1906 roku, który podawany jest jako rok zakończenia współpracy z Emilem Godlewskim seniorem w Krakowie i rozpoczęcia wykładów w Warszawie. Baliccy zamieszkali na ul. Smolnej 10³⁵ i, jak napisała Izabella Wolikowska: „znów na ulicę Smolną w Warszawie, jak na Dębniaki w Krakowie, przybywała młodzież z wszystkich stron kraju”³⁶. Za Balickimi i Dmowskim do Warszawy przenieśli się też Lutosławscy.

Nadzieję na ulgi w życiu politycznym i społecznym w Królestwie Polskim wykorzystali zwolennicy utworzenia wyższej uczelni polskiej (Szkoła Główna Warszawska została zamknięta w 1869 roku w wyniku represji po upadku powstania styczniowego). W 1906 roku powołano w Warszawie Towarzystwo Kursów Na-

³² Teki Józefa Zielińskiego..., s. 7785, t. 1, k. 178.

³³ M. NIKLEWICZOWA: *Pan Roman. Wspomnienia o Romanie Dmowskim*. Warszawa 2001, s. 20—21.

³⁴ Ibidem, s. 21.

³⁵ *Adresy Warszawy na rok 1908*. Oprac. A. Żwana. Warszawa 1908, s. 382.

³⁶ I. z LUTOSŁAWSKICH WOLIKOWSKA: *Roman Dmowski. Człowiek, Polak, Przyjaciel*. Drozdowo 2007, s. 62.

ukowych i rozpoczęto rok akademicki 1906/1907. Program wykładów początkowo obejmował cztery wydziały: Przyrodniczy, Techniczny, Humanistyczny i Rolniczy (od 1913 roku rozpoczął działalność Wydział Ogrodniczy, a od 1915 roku Wydział Matematyczno-Fizyczny). Balicka rozpoczęła wykłady na Wydziale Rolniczym, prowadziła fizjologię roślin na semestrze czwartym w wymiarze 2 godzin tygodniowo. Wykłady na Wydziale Rolniczym zakończono w piątym roku jego istnienia³⁷.

Poza działalnością dydaktyczną w Towarzystwie Kursów Naukowych, Gabriela propagowała wiedzę o wpływie związków chemicznych na wzrost roślin. Za pomocą doświadczeń, powszechnie dostępnych, bo przeprowadzanych w cieplarni Ogrodu Saskiego, ukazała, że rozwój roślin zależy od dostępu do odpowiednich substancji chemicznych. Tymi substancjami były związki azotu, żelaza i fosforu³⁸. Można określić Balicką jako propagatorkę stosowania nawozów sztucznych.

W okresie warszawskim małżeństwo Balickich rozpadło się, choć do formalnego rozstania nigdy nie doszło. Z relacji Julity Bąkowskiej wynika, że Zygmunt zwlekał z odejściem od Gabrieli do czasu ślubu ich wychowanicy ze Stefanem Buszczyńskim³⁹. Rozpad małżeństwa przed ślubem negatywnie rzutowałby na Janinę⁴⁰. W 1910 roku Janina wyszła za mąż za wspomnianego Stefana Buszczyńskiego. Małżeństwo to ze względu na prestiż i korzyści materialne było dobrym wyborem — ojciec Stefana, Konstanty, był wybitnym polskim hodowcą roślin i dyplomatą.

W trakcie I wojny światowej Gabriela Balicka pozostała w Warszawie i zaangażowała się w pracę Polskiego Czerwonego Krzyża⁴¹. Pomogła także swojej przyjaciółce Sofii Casanova w zdobyciu przeszkolenia pielęgniarzkiego niezbędnego do opieki nad rannymi Rosjanami przywożonymi z frontu⁴². Balicka zaangażowała się też na polu oświaty, obejmując kierownictwo Seminarium dla Nauczycielek Ludowych, założone przez Towarzystwo Ochrony Kobiet⁴³.

Po wybuchu wojny Zygmunt Balicki wszedł w skład Komitetu Narodowego Polskiego, którego siedzibę w 1915 roku (przed zajęciem Warszawy przez wojsko niemieckie) przeniesiono do Piotrogradu⁴⁴. W 1916 roku zmarł. Gabriela na próżno usiłowała sprowadzić zwłoki męża do ojczyzny, nigdy się to nie udało. Według wspomnień wnuczek Mariana Lutosławskiego (brata przyrodniego Wincentego

³⁷ *Dziesięciolecie Wolnej Wszechnicy Polskiej TKN. Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Kursów Naukowych 1906—1916*. Red. S. ORŁOWSKI. Warszawa 1917.

³⁸ „Głos Warszawski” 1909, nr 142 (z 25 maja), s. 2.

³⁹ Stefan Buszczyński (1885—1938), syn Konstantego i Jadwigi Dmochowskiej.

⁴⁰ J. BĄKOWSKA: *Wspomnienia*. Przekazane autorce drogą mailową 4 października 2012 roku.

⁴¹ *Teki Józefa Zielińskiego...*, s. 7785, t. 1, k. 178.

⁴² O. ALAYETO: *Sofia Casanova (1861—1958). Spanish Poet, Journalist and Author*. Potomac 1992, s. 68. Sofia Casanova już w 1915 roku wyjechała do Rosji.

⁴³ *Teki Józefa Zielińskiego...*, s. 7785, t. 1, k. 181.

⁴⁴ Z. WOJCIECHOWSKI: *Zygmunt...*, s. 235.

Lutosławskiego) do końca życia chodziła w żałobie (nosiła ubrania popielate, czarne i czasem liliowe)⁴⁵.

Po zakończeniu I wojny światowej i odzyskaniu przez Polskę niepodległości Balicka nie zrezygnowała ze swej działalności na rzecz ruchu narodowego. Wobec przyznania dekretem z 28 listopada 1918 roku czynnych i biernych praw wyborczych kobietom (warunkiem był ukończony 21. rok życia) endecja, ze względów pragmatycznych, zmieniła swoje konserwatywne poglądy. Rozpoczęła walkę o głosy kobiet w zbliżających się wyborach do Sejmu Ustawodawczego. W tym celu powołano Narodową Organizację Wyborczą Kobiet. Umieszczono również kobiety na listach wyborczych. Możliwość kandydowania wykorzystała Balicka, której nazwisko było rozpoznawalne dla zwolenników obozu narodowego, ponadto jej pozycja ze względu na przyjaźń z Romanem Dmowskim była bezdyskusyjna. Gabriela Balicka została posłanką w Sejmie Ustawodawczym (1919—1922) oraz w Sejmie I (1922—1927), II (1928—1930) i III (1930—1935) kadencji. Stała się też czołową działaczką Narodowej Organizacji Kobiet.

W Sejmie Ustawodawczym była jedną z ośmiu posłanek i jedną z trzech wybranych z listy narodowej, oprócz Zofii Sokolnickiej i Marii Moczydłowskiej⁴⁶. Startowała z listy Narodowego Komitetu Wyborczego Stronnictw Demokratycznych (lista nr 10), z okręgu wyborczego nr 16 (miasto Warszawa), z wysokiego trzeciego miejsca na liście (po Ignacym Paderewskim i Romanie Dmowskim). Z okręgu tego zostało wybranych 16 posłów, aż 11 mandatów przypadło kandydatom z listy nr 10⁴⁷. Balicka pracowała w Komisji Konstytucyjnej i Komisji Oświatowej⁴⁸.

W Sejmie Ustawodawczym zaangażowała się głównie w walkę na rzecz zniesienia ograniczeń praw cywilnych kobiet. 1 lipca 1921 roku w debacie nad projektem ustawy dotyczącej zmiany niektórych przepisów prawa cywilnego kobiet obowiązującego w byłym Królestwie Kongresowym zwróciła uwagę, że skoro kobiety cieszą się pełnią praw politycznych, to wszelkie pozostałe ograniczenia są przeżytkiem⁴⁹. Brała też udział w dyskusjach dotyczących oświaty, postulowała m.in. uwzględnienie spraw wychowania narodowego w procesie kształcenia⁵⁰. Włączyła się również w pracę nad projektem ustawy o ograniczeniach w sprzedaży napojów alkoholowych. 20 kwietnia 1920 roku podczas debaty parlamentarnej zaakcentowała ne-

⁴⁵ T. CHEŁKOWSKA, K. WITKOWSKA: *Wspomnienie o p. Gabrieli Balickiej*. Przekazane autorce drogą mailową 30 czerwca 2012 roku.

⁴⁶ Gabriela Balicka i Zofia Sokolnicka należały do Związku Sejmowego Ludowo-Narodowego. Maria Moczydłowska należała do Polskiego Zjednoczenia Ludowego, a od drugiej połowy 1919 roku do klubu sejmowego Narodowego Zjednoczenia Ludowego.

⁴⁷ T. RZEPECKI: *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej 1919 roku*. Poznań 1920, s. 134—135.

⁴⁸ Ibidem, s. 273, 276.

⁴⁹ SSSU, pos. 239, 1.07.1921, ł. 11—14.

⁵⁰ SSSU, pos. 153, 4.06.1920, ł. 28—30.

gatywny wpływ alkoholu na zdrowie moralne narodu⁵¹. Ustawa o ograniczeniach w sprzedaży napojów alkoholowych została przyjęta przez Sejm Ustawodawczy 23 kwietnia 1920 roku.

W pracach nad ustawą antyalkoholową oraz w walce na rzecz równouprawnienia kobiet Balickiej sekundowały posłanki odmiennych opcji politycznych. To ponadpartyjne porozumienie (posłanki reprezentowały bowiem Związek Ludowo-Narodowy, Narodowe Zjednoczenie Ludowe, Polską Partię Socjalistyczną oraz Polskie Stronnictwo Ludowe „Wyzwolenie”) było charakterystycznym zjawiskiem Sejmu Ustawodawczego.

W sprawozdaniu Narodowej Organizacji Kobiet za lata 1918—1922 przedstawiono działalność Balickiej w Sejmie Ustawodawczym. Przywołane zostały wystąpienia posłanki w pracach nad konstytucją marcową, związane z: prawem kobiety do zachowania obywatelstwa, prawem dziecka do opieki państwa⁵². Jej wnioski dotyczące dzieci bez dostatecznej opieki rodziców oraz procedury odebrania dzieci rodzicom, z małymi poprawkami, zostały przyjęte w artykule 103 konstytucji marcowej⁵³. W sprawozdaniu brak wzmianki o działalności posłanki Zofii Sokolnickiej, która także była działaczką NOK, a jej aktywność poselska w Sejmie Ustawodawczym była większa niż Gabrieli Balickiej.

W wyborach do Sejmu I kadencji w 1922 roku działacze Narodowej Demokracji startowali z listy Chrześcijańskiego Związku Jedności Narodowej (nr 8)⁵⁴. Balicka była posłanką z listy państwowej (z listy nr 8 weszło 29 posłów)⁵⁵. W Sejmie I kadencji działała w Komisji Konstytucyjnej oraz w Komisji Oświatowej⁵⁶. Była również jedyną kobietą we władzach Związku Ludowo-Narodowego, a ściślej — w zarządzie klubu⁵⁷. W historii polskiego parlamentaryzmu II RP Sejm I kadencji był najliczniej

⁵¹ SSSU, pos. 138, 20.04.1920, ł. 34—35.

⁵² *Narodowa Organizacja Kobiet. Jej powstanie i działalność w przeciągu trzech i pół lat*. Warszawa 1922, s. 10.

⁵³ *Kobieta w Sejmie. Działalność posłanek Narodowej Organizacji Kobiet. Zarys sprawozdania za lata 1919—1927*. Warszawa 1928, s. 21—22.

⁵⁴ T. i W. RZEPECCY: *Sejm i senat 1922—1927. Podręcznik dla wyborców, zawierający wyniki wyborów w powiatach, okręgach, województwach, podobizny senatorów i posłów sejmowych oraz mapy poglądowe*. Poznań 1923, s. 114.

⁵⁵ Ordynacja wyborcza do sejmiku z 1922 roku przewidywała wybór 444 posłów, wybieranych metodą proporcjonalną (system d'Hondta), przy czym 372 pochodziło z list okręgowych, natomiast 72 — z list państwowych. Lista państwowa stanowiła premię dla stronnictw, które uzyskały największą liczbę mandatów, warunkiem było jednak wprowadzenie posłów z co najmniej 6 okręgów wyborczych. Posłowie wchodziłi do sejmiku według kolejności umieszczenia ich na listach wyborczych. Według ordynacji do senatu z 1922 roku na 111 senatorów 18 pochodziło z listy państwowej, warunkiem było jednak wprowadzenie senatorów z co najmniej 3 okręgów wyborczych.

⁵⁶ S. RYMAR: *Prace Związku Ludowo-Narodowego w Sejmie I i Senacie*. Warszawa 1927, s. 18.

⁵⁷ *Ibidem*, s. 32.

reprezentowany przez posłanki endecji, łącznie uzyskały one 5 mandatów poselskich i 1 senatorski⁵⁸.

I kadencja Sejmu przebiegała w trudnej dla II Rzeczypospolitej sytuacji politycznej: walka Józefa Piłsudskiego z obozem narodowym, zabójstwo pierwszego prezydenta Gabriela Narutowicza, przewrót majowy i dojście do władzy obozu sanacji oraz zmiany ustroju, który ewoluował w kierunku autorytaryzmu. Poseł obozu narodowego Andrzej Wierzbicki⁵⁹ napisał, że walka ta była przeciw jego naturze i przy tej okazji wspominał o Balickiej. „Miałem zaszczyt i szczęście zasiadać w Sejmie obok posłanki Gabrieli Balickiej, zasłużonej działaczki ruchu narodowego, towarzyszkii życia Zygmunta Balickiego, założyciela Zetu. Jasny umysł, gorące serce, ugruntowane przekonania, ukochanie sprawy narodowej w najszlachetniejszym ujęciu, subtelność duszy kobiecej czyniły z niej zwierciadło sprawiedliwości, w którym znajdowały prawdziwe odbicie wypadki tamtych burzliwych czasów. To wielka szansa w życiu mieć obok siebie towarzysza pracy, z którym można przeprowadzić własny rachunek sumienia”⁶⁰.

W czasie I kadencji Sejmu posłanka zaangażowała się głównie w kwestie oświaty i wychowania. Ponownie zwróciła uwagę na brak wychowania narodowego w polskich szkołach⁶¹. Gdy polską opinią publiczną wstrząsnęła wiadomość o tragedii, jaka rozegrała się w maju 1925 roku w męskim Gimnazjum im. Joachima Lelewela w Wilnie⁶², posłanka za przyczynę wydarzenia uznała głównie zaniedbania wychowawcze⁶³.

Podobnie jak wszystkie posłanki i senatorki, brała także udział w pracach Grupy Parlamentarnej Polsko-Francuskiej. Sprzeciw posłów wobec wyjazdu delegacji polskich parlamentarzystek do Francji poskutkował jednak wystąpieniem posłanek NOK z prac w grupie⁶⁴.

Balicka wraz z innymi posłankami należącymi do NOK zażądała od marszałka sejmu zawieszenia w sali obrad krzyża, ofiarowanego przez Polki Sejmowi Ustawodawczemu. Postulat został przez Macieja Rataja spełniony⁶⁵.

⁵⁸ Pozostałe posłanki to: Irena Puzynianka, Maria Holder-Eggerowa, Wanda Ładzina, Zofia Sokolnicka. Mandat w Senacie I kadencji należał do Józefy Szebeko. W 1927, w związku ze śmiercią Zofii Sokolnickiej, reprezentacja kobiet opcji narodowej zmniejszyła się. Na miejsce Sokolnickiej wszedł Stanisław Janczewski. Z listy nr 8 do Sejmu I kadencji weszła także Halina Stęślicka, była jednak członkinią klubu sejmowego Narodowo-Chrześcijańskiego Stronnictwa Pracy.

⁵⁹ Andrzej Wierzbicki (1877–1961), działacz gospodarczy, prezes Centralnego Związku Polskiego Przemysłu, Górnictwa, Handlu i Finansów, poseł na Sejm I i IV kadencji.

⁶⁰ A. WIERZBICKI: *Żywy Lewiatan. Wspomnienia*. Oprac. P. WIERZBICKI. Warszawa 2001, s. 360–361.

⁶¹ Zob. SSSI, pos. 314, 28.01.1927, ł. 15–19.

⁶² Zob. relację z krwawej masakry w Gimnazjum im. J. Lelewela w Wilnie np. w: „Orędownik Ostrowski” 1925, nr 37 (z 8 maja), s. 2.

⁶³ „Łowiczanie” 1925, nr 23 (z 5 czerwca), s. 1–2.

⁶⁴ *Kobieta w sejmie...*, s. 44–45.

⁶⁵ Ibidem, s. 17.

W 1928 roku działacze Narodowej Demokracji startowali z listy katolicko-narodowej (lista nr 24). Balicka ponownie znalazła się na liście państwowej (z listy nr 24 weszło 7 posłów)⁶⁶. W Sejmie II kadencji była jedyną reprezentantką kobiet opcji narodowej, pracowała w Komisji Oświatowej⁶⁷. Zaangażowała się głównie w kwestie oświaty, krytykowała politykę władz wobec szkolnictwa i nauczycieli, których spotykały represje za brak przynależności do obozu sanacji⁶⁸.

Podczas trwania II kadencji Sejmu obchodzono 10-lecie polskiego parlamentu. W związku z jubileuszem marszałek senatu Julian Szymański⁶⁹ oprócz mowy wygłoszonej w senacie 13 marca 1929 roku wydał też oświadczenie, opublikowane w prasie kilka dni później. Skrytykował w nim wprowadzone w niepodległej Polsce pięcioprzymiotnikowe prawo wyborcze, argumentując, że ludność obciążona wspomnieniami niewoli nie była przygotowana na najbardziej demokratyczną procedurę głosowania. Jego zdaniem, nadanie praw politycznych kobietom „umożliwiło dostanie się do Sejmu elementom, które ten Sejm obniżyły jakościowo, z tej racji weszli do pierwszego Sejmu smutnej pamięci posłowie, którzy kradli łyżki i koperty”⁷⁰. 22 lutego 1929 roku Gabriela Balicka na forum sejmu skrytykowała tę wypowiedź Szymańskiego. Z ironią stwierdziła, że łączenie takich zjawisk jak głosowanie kobiet i kradzież łyżeczek nie wymaga protestu, a jedynie wyrazów żalu „z powodu możliwości tego rodzaju oświadczenia ze strony Marszałka Senatu w Polsce”⁷¹. Po tych mocnych słowach Balickiej marszałek sejmu Ignacy Daszyński stwierdził, że wywiad dziennikarski nie może być dokumentem tego, co istotnie powiedział Szymański. W zaistniałej sytuacji marszałek senatu wystosował pismo do Daszyńskiego, w którym utrzymywał, że oświadczenie Balickiej jest nieporozumieniem, gdyż on jest zwolennikiem głosowania kobiet, tak dziś, jak i przed 20 laty, kiedy walczył wspólnie ze swą małżonką o „sufrażyzm w Ameryce Północnej”. W „Słowie Pomorskim” przypomniano jednak, że to nowe oświadczenie Szymańskiego kontrastowało z jego wcześniejszymi komentarzami, i doradzono wstrzymanie się na przyszłość od jakichkolwiek wypowiedzi⁷². Słowa marszałka senatu wywołały burzę, zwłaszcza na lewicy⁷³, która przecież popierała pięcioprzymiotnikowe wybory. Balicka w przemówieniu z pewnością nie reprezentowała poglądów swego

⁶⁶ T. i K. RZEPECCY: *Sejm i Senat 1928—1933. Podręcznik dla wyborców, zawierający wyniki wyborów w powiatach, okręgach, województwach, podobizny posłów i senatorów, statystyki itd.* Poznań 1928, s. 131—135.

⁶⁷ Ibidem, s. 205.

⁶⁸ Zob. SSSIIC, pos. 75, 7.02.1930, ł. 19—21.

⁶⁹ Julian Szymański (1870—1958), wybitny okulista, w latach 1928—1935 marszałek senatu.

⁷⁰ Zob. fragment przemówienia marszałka senatu w: „Ilustrowany Kurjer Codzienny” (dalej: IKC) 1929, nr 52 (z 22 lutego), s. 9.

⁷¹ SSSIIC, pos. 52, 22.02.1929, ł. 72—73.

⁷² „Słowo Pomorskie” 1929, nr 47 (z 26 lutego), s. 3.

⁷³ IKC 1929, nr 52 (z 22 lutego), s. 9.

klubu, lecz własne zdanie na temat konieczności równouprawnienia i absurdalności wypowiedzi marszałka.

W sierpniu 1930 roku prezydent Ignacy Mościcki rozwiązał parlament, korzystając z uprawnień wynikających z noweli sierpniowej. Przywódców opozycji aresztowano i osadzono w Brześciu nad Bugiem, a przedterminowe wybory do sejmu i senatu zostały przeprowadzone w listopadzie 1930 roku. Działacze Narodowej Demokracji startowali z listy narodowej (lista nr 4). Gabriela Balicka ponownie weszła do sejmu jako posłanka z listy państwowej (z listy nr 4 weszło 11 posłów)⁷⁴. Sejm III kadencji (1930—1935) był ostatnim, w którym zasiadała Balicka — jako jedna z czterech kobiet z ramienia endecji⁷⁵. Posłanka działała wówczas w Komisji Budżetowej i Komisji Oświatowej.

W Sejmie III kadencji Balicka krytykowała reformy ministra resortu Janusza Jędrzejewicza dotyczące polskiego szkolnictwa: ustawy o ustroju szkolnym z 1932 roku⁷⁶, ustawy o szkolnictwie prywatnym z 1932⁷⁷, ustawy o szkołach akademickich z 1933⁷⁸. 20 grudnia 1934 roku w ramach pracy w Komisji Budżetowej zwróciła uwagę na zamykanie wielu katedr, w tym jedynej w Polsce Katedry Historii Kultury na Uniwersytecie Jagiellońskim. Sprzeciwiła się stosowanemu przez Janusza Jędrzejewicza określeniu Polski jako „mocarstwa kultury”⁷⁹. Występowała także przeciw wychowaniu państwowemu wprowadzanemu do szkół przez sanację⁸⁰. Balicka konsekwentnie piętnowała aresztowanie członków opozycji w 1930 roku oraz osadzenie polityków w Brześciu⁸¹, a także utworzenie w 1934 roku obozu odosobnienia w Berezie Kartuskiej⁸². Była przeciwniczką stosowania przemocy, krytykowała bicie dzieci w szkole za niekupowanie kartek na imieniny Marszałka⁸³, a także znęcanie się fizyczne nad więźniami zarówno z Brześcia⁸⁴, jak i Berezki Kartuskiej⁸⁵. Podobnie jak to było w czasach Sejmu Ustawodawczego, włączyła się w pracę nad nową ustawą antyalkoholową⁸⁶.

⁷⁴ A. AJNENKIEL: *Historia sejmu polskiego. II Rzeczpospolita*. T. 2, cz. 2. Warszawa 1989, s. 302.

⁷⁵ Pozostałymi posłankami były: Ewelina Pełowska, Helena Grossmanówna i od 1933 roku Zofia Zaleska.

⁷⁶ „Przegląd Pedagogiczny. Tygodnik organu towarzystwa nauczycieli szkół średnich i wyższych” 1932, nr 6 (z 20 lutego), s. 135—150 (zawiera relację z dyskusji generalnej i szczegółowej w Komisji Oświatowej); SSSIHK, pos. 61, 26.02.1932, ł. 90—92.

⁷⁷ SSSIHK, pos. 62, 27.02.1932, ł. 59—60.

⁷⁸ „Kurjer Powszechny” 1934, nr 351 (z 21 grudnia), s. 1.

⁷⁹ „Nowiny Codzienne” 1934, nr 355 (z 21 grudnia), s. 1.

⁸⁰ SSSIHK, pos. 13, 10.02.1931, ł. 9—12.

⁸¹ SSSIHK, pos. 13, 10.02.1931, ł. 9—12; SSSIHK, pos. 24, 20.03.1931, ł. 91—92.

⁸² „Kurjer Powszechny” 1934, nr 351 (z 21 grudnia), s. 1.

⁸³ *Druk sejmowy nr 228* z 13.03.1931; SSSIHK, pos. 24, 20.03.1931, ł. 91—92.

⁸⁴ *Druk sejmowy nr 3* z 9.12.1930.

⁸⁵ *Interpelacja Klubu Narodowego do Pana Prezesa Rady Ministrów* z 6.11.1934; *Druk sejmowy nr 1074* z 14.02.1935.

⁸⁶ SSSIHK, pos. 22, 13.03.1931, ł. 123.

Gabriela Balicka była jednym z trzech posłów endecji, obok Teofila Staniszkisa i Seweryna Czetwertyńskiego, którzy w latach 1919—1935 zachowali ciągłość parlamentarną⁸⁷. Wynikało to z pozycji, jaką zajmowała w obozie narodowym. Wpływ na uzyskanie mandatu poselskiego w Sejmie Ustawodawczym miało trzecie miejsce na liście wyborczej Narodowego Komitetu Wyborczego Stronnictw Demokratycznych. W Sejmie I, II i III kadencji była posłanką z listy państwowej. Sytuacja ta kontrastuje z pozbawieniem Ireny Puzynianki szans na reelekcję w 1928 roku (w wyniku umieszczenia jej nazwiska na dalszych miejscach listy), a także z pominięciem jej kandydatury przez Stronnictwo Narodowe w wyborach w 1930 roku⁸⁸. Balicka była też jedyną posłanką endecji wybraną na więcej niż dwie kadencje (jedynie Zofia Sokolnicka weszła do Sejmu Ustawodawczego i Sejmu I kadencji, pozostałe posłanki uzyskały tylko raz mandat poselski).

Balicka nie podjęła działalności na arenie międzynarodowej (w przeciwieństwie do innych parlamentarzystek NOK — Marii Holder-Eggerowej, Wandy Ładzińskiej, Ireny Puzynianki, Józefy Szebeko), choć znała na pewno język francuski — obowiązujący na Uniwersytecie w Genewie, niemiecki, którym posługiwała się w czasie swojego pobytu w Monachium w latach 1896—1898, i język rosyjski obowiązujący w Królestwie Polskim w czasie jej dzieciństwa i we wczesnych latach młodości.

Po 1935 roku Balicka wycofała się z życia politycznego. Do wybuchu II wojny światowej mieszkała w Warszawie⁸⁹ z Janiną i Stefanem Buszczyńskim⁹⁰. Na stronie Biblioteki Sejmowej w Warszawie⁹¹ znalazła się informacja, że okres okupacji, do roku 1944, spędziła również w tym mieście. W rzeczywistości jednak Balicka opuściła stolicę i przez Lublin i Radom przedostała się do majątku Sulikowskich⁹² w miejscowości Popień⁹³, gdzie przebywała od połowy października 1939 roku⁹⁴. Pod koniec 1940 roku Balicka opuściła Popień i przeprowadziła się do dworu w Górcie Narodowej⁹⁵ koło Krakowa, gdzie przebywała do końca okupacji. Potwierdza to

⁸⁷ J. JACHYMEK: *Charakterystyka składu osobowego Sejmu i Senatu w II Rzeczypospolitej*. W: IDEM: *Rola posła i senatora w II Rzeczypospolitej*. Lublin 1989.

⁸⁸ M. BISKUPSKA: *Irena Puzynianka. Życie i praca*. Warszawa 1938, s. 143, 170.

⁸⁹ Ostatnim miejscem zamieszkania Gabrieli Balickiej w Warszawie była ulica Marszałkowska 21.

⁹⁰ Stefan Buszczyński zmarł w 1938 roku.

⁹¹ http://bs.sejm.gov.pl/F/3J58G76S5M66QD95I7HIT3YIFDAJ46IL6UR5NCJQBPUKG463H-25536?func=find-b&request=balicka&find_code=WRD&adjacent=N&x=10&y=249 (dostęp: 7.08.2013).

⁹² Majątek należał do Adama Sulikowskiego, którego żoną była Gabriela Kuleszyńska, siostrzenica Gabrieli Balickiej.

⁹³ Popień koło Kuluszek.

⁹⁴ BJ *List Gabrieli Balickiej do Marii Steckiej*, 1.08.1940, przyb. 195/74.

⁹⁵ Dwór w Górcie Narodowej należał do rodziny Buszczyńskich. Na jego terenie działała Stacja Hodowli Roślin.

zarówno zachowana korespondencja⁹⁶, jak i informacje przekazane przez Julitę Bąkowską⁹⁷.

Po wojnie Balicka pozostała w Krakowie, zamieszkała sama na ulicy Ziaji⁹⁸, w tym samym budynku, gdzie w latach 1901—1905 mieściła się redakcja „Przeglądu Wszepolskiego”. Dom w Warszawie uległ zniszczeniu podczas powstania⁹⁹.

Czasy dwudziestolecia międzywojennego (mimo przyznania kobietom w większości państw czynnych i biernych praw wyborczych) zdominowane były przez mężczyzn. Gabriela Balicka swoją działalnością przełamywała stereotypy o apolitycznej i tradycyjnej roli kobiety. W polityce działała nieprzerwanie od 1919 do 1935 roku, w dodatku w partii o konserwatywnych poglądach. Niezwykłym jej sukcesem było także uzyskanie w 1893 tytułu doktora nauk przyrodniczych i dalsza aktywność naukowa. Gabriela Balicka była jednostką nieprzeciętną, wyróżniającą się na tle epoki. W relacjach pamiętnikarskich zgodnie podkreśla się jej niezwykłą inteligencję oraz podziw i szacunek, jakie budziła. Jej życie to studium przypadku wkraczania kobiet do świata nauki i polityki, do tej pory zarezerwowanego wyłącznie dla mężczyzn.

Życie Gabrieli Balickiej można podzielić na trzy etapy. W pierwszym okresie, trwającym do odzyskania przez Polskę niepodległości, zaangażowała się głównie w działalność naukową. W drugim, wykorzystując znajomości zawarte podczas trwania małżeństwa z Zygmuntem Balickim, poświęciła się polityce. Ostatni etap, który nastąpił po roku 1935, stanowił wycofanie się zarówno z życia politycznego, jak i naukowego.

Do ostatnich dni swojego życia zachowała jasność umysłu, interesowała się powojennym życiem parlamentarnym. Najbardziej absorbowала ją jednak umiłowana Warszawa, której odbudowie z uwagą się przyglądała¹⁰⁰.

Gabriela Balicka zmarła 19 lutego 1962 roku w Krakowie, w Szpitalu Miejskim Specjalistycznym im. Gabriela Narutowicza¹⁰¹. Jej pogrzeb odbył się 23 lutego 1962 roku, została pochowana na cmentarzu Rakowickim w Krakowie¹⁰².

⁹⁶ BJ *List Gabrieli Balickiej do Marii Steckiej*, 7.01.1941, przyb. 195/74; AN PAN i PAU w Krakowie, sygn. KIII-155 j.a.160, *List Gabrieli Balickiej do Wincentego Lutosławskiego*, 24.11.1941.

⁹⁷ J. BĄKOWSKA: *Wspomnienia*. Przekazane autorce drogą mailową 6 października 2012 roku.

⁹⁸ Adres zamieszkania Gabrieli Balickiej: Kraków, ulica Ziaji 9/5.

⁹⁹ J. BĄKOWSKA: *Wspomnienia*. Przekazane autorce drogą mailową 6 października 2012 roku. „Tygodnik Powszechny” 1962, nr 14 (z 8 kwietnia).

¹⁰¹ Zaświadczenie z Archiwum Urzędu Stanu Cywilnego w Krakowie dotyczące zgonu Gabrieli Balickiej; J. BĄKOWSKA: *Wspomnienia*. Przekazane autorce drogą mailową 3 października 2012 roku. Szpital mieści się przy ulicy Prądnickiej 35—37.

¹⁰² Wpis nr 16 z 1962. W: Księga zgonów Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Anny w Krakowie. We wpisie zaznaczono, że Balicka przyjęła sakrament namaszczenia chorych. Gabriela Balicka spoczywa na cmentarzu Rakowickim w Krakowie, kwatera LXXII, rząd 25, grób 11.

Katarzyna Luksa

Gabriela Balicka (1867—1962), an Academic and a National Democracy MP

Summary

Gabriela Balicka (family name Iwanowska, 1867—1962), the daughter of Antoni Iwanowski and Sybilla Rosenwerth. After finishing high school in Warsaw, Balicka took up natural science studies at the University of Geneva, where she met Zygmunt Balicki, who established the Association of the Polish Youth. They got married in 1891. Balicka completed botanical studies and gained a doctorate in natural science in 1893. She was one of the first Polish women to acquire university education. She had been actively engaged in academic as well as didactic work until Poland regained independence. A national party MP for the Legislative Parliament (1919—1922) and in the next three parliaments one of the prominent activists in the National Organization for Women. Her parliamentary work focused predominantly on education and upbringing issues as well as combating alcoholism. She fought for women's civil rights; however, Balicka withdrew from the political scene after 1935. During the German occupation she lived in Górka Narodowa near Kraków. She died and was buried in the Rakowicki Cemetery. Balicka broke with stereotypical views of women whose roles were perceived as apolitical and traditional. She was incessantly active on the political scene from 1919 to 1935 as a member of the conservative party. A doctorate in natural science gained in 1893 along with her following academic activity stood as a resounding success, and set her as an outstanding individual against the background of the epoch.

Katarzyna Luksa

Gabriela Balicka (1867—1962), Wissenschaftlerin, Abgeordnete der Nationaldemokratie

Zusammenfassung

Gabriela Balicka geborene Iwanowska (1867—1962), Tochter von Antoni Iwanowski und Sybilla Rosenwerth. Nach dem Oberschulabschluss in Warschau begann sie ihr Studium an der naturwissenschaftlichen Fakultät der Genfer Universität. Während des Studiums lernte sie den Gründer des Bundes der Polnischen Jugend, Zygmunt Balicki, kennen, den sie 1891 heiratete. Im Jahre 1893 absolvierte sie das Botanikstudium und erwarb den Dokortitel in Naturwissenschaften. Sie war eine der ersten Frauen mit Hochschuldiplom. Bis Polen seine Unabhängigkeit wiedererlangen hat, betätigte sie sich als Wissenschaftlerin und Lehrerin. Abgeordnete des Lagers der Nationaldemokraten im Gesetzgebungssejm, im Sejm der I., II. und III. Legislaturperiode, eine der führenden Aktivistinnen der Nationalen Frauenorganisation. Im polnischen Parlament setzte sie sich vor allem für die Bildungsarbeit und für den Kampf gegen den Alkoholismus ein. Sie forderte, dass die Beeinträchtigung der bürgerlichen Rechte der Frauen aufgehoben wird. Nach 1935 zog sie sich aus dem politischen Leben zurück. Die Okkupationszeit verbrachte sie in Górka Narodowa bei Krakau. Sie starb in Krakau und wurde auf dem Rakowicki-Friedhof bestattet. Mit ihrer Tätigkeit überwand Gabriela Balicka die Vorurteile gegen apolitische und konservative Rolle der Frau. In der Politik war sie ununterbrochen von 1919 bis 1935 und außerdem in einer konservativen Partei tätig. Ihr großer und ungewöhnlicher Erfolg war der Dokortitel in Naturwissenschaften und ihre ganze wissenschaftliche Aktivität. Gabriela Balicka war eine außergewöhnliche und sich in ihrer Epoche auszeichnende Person.